

MTIHANI WA PAMOJA WA KASSU-2023

KIDATO CHA NNE
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
JUNI 2023
Muda: Saa 2 ½

Jina..... Usajili.....Darasa.....

Sahihi ya mtahiniwa.....Tarehe.....

MAAGIZO

- Andika jina lako na nambari yako ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- Tia sahihi yako kisha uandike tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- Jibu maswali yote.
- Majibu yote yaandikwe katika nafasi ulizoachiwa katika karatasi hii ya mtihani.
- Majibu yote lazima yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.

Kwa matumizi ya mtahini pekee:

Swali	Upeo	Alama
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
Jumla		

UFAHAMU

Majuto aliamia mjini Tija na kununua ardhi kubwa na kujenga jumba kubwa lenye vyumba mia moja vya kukodisha na kando yake akajenga jumba lake la kifahari la kuishi na familia yake. Aliipenda sana hali yake mpya. Aliipenda zaidi hewa safi ya utajiri mjini. Aliyapenda mno mandhari mapya. Familia yake ilitabasamu na kuifurahikia sana hali hii nzuri. Majumba yake ya kukodisha yalijaa watu. Kila mwisho wa mwezi alipata milioni moja kutoka kwenye vyumba vyake vya kukodisha. Jambo hili lilimweka katika nafasi nzuri ya kujilimbikizia mali.

Mji wa Tija ulijaa matajiri wenye hela nyingi. Majuto alitamani kuwa na mali zaidi. Alitamani kuwa kama mmoja wa mabwanyenye katika mji wa Tija. Alitamani kuwa kama Mzee Mwinyi ambaye alimiliki magari mengi ya kifahari. Mwinyi alikuwa bilionea. Kila siku Majuto aliwaambia wanawe na mkewe kuwa angetamani sana kuwa kama Mzee Mwinyi na hata kuupiku ukwasi wake. Wao walimhimiza tu na kumwombea utu, uhai na uzima ili azitimize ndoto zake. “Baba, ipo siku utakuwa kama yeye. Work smart na umwombe God. Katika Biblia tunaambiwa kuwa Anna aliomba sana na akapewa mtoi”, alisema Kiloo.

Kiloo alipenda sana kutembea mjini na kubugia pombe kwenye baa. Alipenda kujigamba sana mbele ya walevi wenzake. Aliwaeleza jinsi familia yake ilivyo tajiri na matarajio makubwa ya baba yake. Aliwadadavulia kuhusu nia nzuri ya baba yake kuwa bilionea na kumiliki vitu vya thamani kubwa. Walimsikiliza kwa umakini katika ulevi wao. Kumbe walevi huwa makini wakati mwingine!

Siku moja familia ya Majuto ilipata mgeni. Hawakuwa wamemwona mja huyu tangu kuhamia pale. Alikuwa amealia suti ya samawati, shati jeupe na tai nyekundu. Alipendeza. “Jina langu ni Mweneza. Mimi ni nabii kutoka kijiji cha Mazingara. Roho wa Mungu amenielekeza hapa leo”, alisema. Baada kuupata staftahi Mwenezi aliomba kuzungumza na Majuto pembeni.

Majuto alimpeleka Mwenezi katika chumba kimojawapo kwenye kasri lake ili wawe na mazungumzo ya **faragha**. “Roho wa Mungu amenituma kwako Mzee Majuto. Naona unataka sana kuwa na mafanikio makubwa zaidi maishani. Unataka kuwa bilionea. Hilo linawezekana. Ni mapenzi ya Mola kila mtu kufanikiwa kwa kiwango cha juu kulingana na imani yake. Amini na Mungu atatenda. Hata Mzee Mwinyi mimi ndimi nilimsaidia mwaka jana. Sasa yeye ni bilionea. Roho wa Mungu alinituma kwake jinsi alivyonituma kwako hii leo. Zungumza na familia yako. Nitarejea baada ya siku mbili”, alisema Mwenezi. Machozi ya furaha yalimdongoka Majuto na kuulowesha uso wake. Aliiona hiyo kama nafasi bora ya kuwa bilionea.

Familia ya Majuto ilizipokea habari hizo kwa imani kwamba ndoto ya mkuu wa familia hatimaye ingetimia. Fikiri wewe, unatamani kuwa mkwasi wa wakwasi kisha upate njia rahisi na nyoofu ya kulitimiza lengo hilo. Bila shaka utajituma sana. Hata hivyo, Mawazo alikuwa na mawazo tofauti. “Huenda huyu **nsi** anataka kutupunja! Huenda ana lengo la kuipromosha familia hii. Huenda ana habari **akali** kuihusu familia yetu. Huenda ametumwa kuja kuisambaratisha familia hii,” alijisemea.

Baada ya siku mbili Mwenezi alirejea. Uso wa Majuto ulidhihirisha waziwazi furaha aliyokuwa nayo ndani ya moyo wake. Alimweleza Mwenezi kuwa familia yake ilikuwa imeridhia na

wangependa kujua Mola alivyoagiza wafanye. “Uza majumba yako yote ya kukodisha, gari lako na jumba lako hili la kifahari. Baada ya hayo leta hela zote niziombe. Zitaongezeka mara mia moja”, alisema Mwenezi. Majuto alikubaliana na agizo hilo na kufanya yote aliyoelezwa. Alipata jumla ya milioni mia mbili baada ya kuwekua hela zote alizokuwa amehifadhi katika benki kutokana na kodi ya nyumba. Alijua moyoni na akilini kuwa hizi hela zingekuwa takribani bilioni ishirini baada ya kuombewa. Hatimaye angekuwa bilionea! Majuto alitafuta chumba cha kuishi siku hiyo ya siku pale mjini. Alilipa kodi ya mwezi mmoja katika chumba hicho kama alivyoagizwa na nabii wa Mungu.

Mzee Majuto alimpigia simu Mwenezi kwa furaha kuu na kumweleza kuwa amefanya yote jinsi alivyoagizwa. Nabii alimwambia aziweke pesa zote ndani ya karatasi nyeusi. Baadaye Majuto alimwelekeza nabii walipokuwa wamepanga chumba. Furaha ilijisawiri katika nyuso za wanafamilia. Kila mmoja akiwa na nia ya kuipokea hali yao mpya. Kulingana nao, walikuwa wameuona mkono wa Mungu usioonekana na wengi! “Leo ni leo, asemaye kesho ni mwongo. Walionikashifu watanisifu. Wataziramba nyayo zangu. Kumbe Mungu amekuwa akisikia kilio changu!” Alijiseema Majuto.

Mwenezi alifika katika eneo hilo bila kukawia. Alikuwa amebeba tangi kubwa la lita mia mbili na kumi. “Roho wa Mungu ameniamrisha nije na tangi hili ili nikimaliza kuziombea hela zako niziweke humu ndani. Utalifungua baada ya siku nne na uchukue mabilioni yako. Hata najua zitajaa na nyingine zimwagike humu ndani chumbani”, alisema Mwenezi bila kupepesa jicho. Majuto alikubali na kuahidi kuyafuata maagizo yote. “Fungeni macho tuombe. Yafumbeni kabisa ili Mola asikie **sala** zetu,” alisema. Baada ya maombi Mwenezi aliondoka na kurejea katika kijiji cha Mazingara.

Siku nne zilipoisha Mzee Majuto, mke wake na wanawe walijawa na furaha sana. “Leo mji mzima utanitambua. Nitanunua ardhi nyingine kubwa, magari mengi ya kifahari na ndege moja ya kuenda safari za mbali”, alisema Mzee Majuto. Aliwaongoza wenzake katika kuufungua ule mtungi wenye pesa. Walishangaa sana kupata kuwa ule mtungi ulikuwa na ile karatasi nyeusi waliyoiweka. Walidhani tu zilizomo ni hela walizoweka pekee. Waliifungua kwa wasiwasi mkubwa. Mioyo yao ilidunda kama ngoma. Akili ziliwaduru. Mawazo alikuwa na msongo wa mawazo. Ndani ya karatasi hiyo mlikuwa na vijikaratasi vidogo vya gazeti. Kijikaratasi kimoja kilikuwa kimeandikwa, **AKILI NI MALI**, kingine kikaandikwa, **WEWE NI SAMAKI, MIMI NI BAHARI!**

Mzee Majuto alisema kwa majuto,” Kumbe **nimepunjwa!** Eee Mungu wangu. Nionekanie Mola. Nilimwamini mtumishi wako.

Maswali

1. Yape makala haya kichwa mwafaka. (alama 1)

.....
.....

2. Ni jambo lipi ambalo Majuto alipania sana? (alama 1)

.....
.....
.....
.....
.....

3. Eleza ujumbe unaojitokeza katika kifungu hiki. (alama 3)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Kwa nini Majuto alitaka kuwa bilionea? (alama 3)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Taja na ufafanue mbinu tatu za lugha zilizotumiwa katika kifungu hiki. (alama 4)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Eleza maana ya maneno haya kama yalivyotumika katika kifungu. (alama 3)

i. kasri

.....
.....

ii. faragha

.....
.....

iii. akali

.....
.....

UFUPISHO (ALAMA 15)

Soma kifungu kifutacho kisha ujibu maswali yanayofuata

Mataifa yanayoendelea yameathirika pakubwa na mabadiliko ya tabianchi. Hali hii imesababisha misimu mirefu ya kiangazi ambayo hatimaye yamesabisha ukame katika mataifa haya. Nchi nyingi pembeni mwa Afrika zenye maeneo kame yameitisha msaada wa dharura kwani jinamizi hili limesabisha maafa si haba. Taswira katika mataifa haya ni ya kutisha. Taarifa katika vyombo vya habari zimeonyesha mamia ya watu waliokufa kwa sababu ya ukosefu wa vyakula. Wengi wamekuwa watoto wachanga na wazee wasiojiweza. Watoto wamekuwa wakikumbwa na utapiamlo, kwani hata wakiambulia chakula hakitakuwa chenye madini mbalimbali yanayohiyajika mwilini. Utapigwa na butwaa vilevile unapona watu waliokonda na kudhhojika kiafya. Huwa tayari wamefika mwisho na kupoteza matumaini huku wakichungulia kifo, yao imekuwa kusubiri misaada kutoka mashirika ya kiserikali na yasiyo ya kiserikali.

Maji katika nyakati kama hizi za kiangazi huwa nadra kupatikana. Watu wengi hulazimika kutembea kwa kilomita nyingi angalau kupata hata kiasi kidogo cha maji. Hata baada ya kubahatika, hupanga foleni ndefu kwani watu hutegemea sehemu moja kupata maji. Hii ni kwa sababu mito mingi hunyauka na hata visima ambavyo ni vichache pia hunyauka. Maji mengine yanayopatikana huwa machafu. Kwa kuwa wakaazi hawana hiari, huishia kunywa na kuyatumia maji haya nyumbani. Hatima yake ni magonjwa yanatokana na maji machafu. Magonjwa hayo ni vile kama kipindupindu, homa ya matumbo miongoni mwa mengine. Ikumbukwe kuwa, hali katika zahanati za vijijini ni duni. Kando na haya, zahanati ni chache na zilizotengana mithili ya ardhi na mbingu. Watu wengi huaga dunia katika harakati za kutafuta huduma za matibabu ama hata kwa kukosa huduma hizo kabisa. Maelfu ya mifugo pia wamekuwa wakifa nyakati za kiangazi. Hii ni kwa kukosa lishe na pia maji. Hasara hii inatokea huku wenyeji wakikosa chakula. Mifugo wanaosalia huwa wamekondeana kama wamiliki wao. Hata kuuza ni balaa. Hali hii imekuwa si hali kwa muda sasa. Ni muhimu jambo hili liangaziwe kwa lengo la kupata suluhu ya kudumu.

Baada ya miezi mingi ya kiangazi, mvua inazuka kwa fujo. Maeneo yaleyale yanaripoti mafuriko. Msaada wa kibinadamu unaanza kuitishwa tena. Vifo vya watu na mifugo vinaanza kushuhudiwa. Maji yaliyokuwa nadra sasa yanapatikana kwa wingi kupita kiasi. Je, serikali za nchi hizi zina mipango madhubuti? Kuitisha misaada nyakati zote mbili hushangaza. Ni muhimu kuzingatia ujenzi wa mabwawa. Huu utakusanya maji yote ambayo yangesabisha maafa na kuhifadhi kwa minajili ya kutumika nyakati za kiangazi. Isitoshe, maji yayo hayo yanaweza kunyunyiziwa mimea na hivyo kuchangia pakubwa katika uzalishaji wa vyakula. Bila shaka, vifo vinavyotokana na uhaba wa vyakula vitapunguzwa na hatimaye kuzikwa katika kaburi la saha.

Kuchimba visima vingi na kueneza nguvu za umeme pia kutaimarisha uwepo wa maji ya kunywesha mifugo na kutumika katika shughuli za nyumbani. Ni muhimu kumfundisha mtu kuvua samaki kuliko kumpa samaki kila wakati. Wananchi wafundishwe njia mwafaka za kuendeleza kilimo chenye kipato kikubwa. Huku kutawafanya kuzalisha kiwango kikubwa cha chakula. Kando na kuwafundisha ni kuwahimiza watu walio katika maeneo kame kupanda mimea inayoweza kustahimili angalau muda mrefu wa kiangazi ili isinyaike haraka. Serikali pia ziangazie upya bei ya pembejeo. Mbolea na mbegu zimekuwa bei ghali katika siku za hivi majuzi. Gharama hii imewavunja moyo wakulima wa maeneo ya nyanda za juu na yenye mashamba yenye uwezo wa kuzalisha vyakula vya kulisha maeneno mengine. Kwa sababu hii, kumekuwa hata na uhaba wa vyakula katika maghala ya serikali.

Kichwa kibaya cha ufisadi hakijakosa kupata mgao wake wa lawama katika suala hili pana la ukame na mabadiliko ya tabianchi. Viongozi wenye ushawishi serikalini wameishia kufuja pesa zinazotengewa ujenzi wa mabwawa, upunguzaji wa bei ya pembejeo na hata usambazaji wazo. Ni lazima umma na serikali ijizatiti katika vita dhidi ya ufisadi ili kuweza kuukomesha. Serikali pia iweze kuimarisha miundo msingi katika maeneno mbalimbali kwani hali duni ya miundo msingi imechangia. Barabara duni zimezuia usambazaji wa pembejeo na mavuno mashambani huku watu wakikosa chakula kicho hicho baadaye.

Ni lazima wafugaji wapate kuelewa kuwa mifugo wengi bila mipango ni hasara. Waweze kuwa na mifugo wanaoweza kuwashughulikia ili kupunguza hasara za vifo vyao wakati wa kiangazi. Wafugaji na serikali pia washirikiane kuanzisha au kuimarisha bima ya mifugo ili wafugaji wapate fidia wakati mgumu wa kiangazi na ukame. Kando na hilo, watafiti waimarisha mbegu ya mifugo wanaozaliwa kwani hili litaimarisha kipato chao. Kwa kweli, suala la madhara ya mabadiliko ya tabianchi linaweza kukabiliwa kwa kupanda miti mingi. Serikali na wananchi wapande miti katika mashamba ya serikali na ya watu binafsi. Wabinafsi wenye tabia ya kukata miti misituni ovyoovyo, hata katika chemichemi ya mito lazima wakomeshwe kwa kukabiliwa kisheria. Sheria zilizomo zitiwe shime ili kufanikisha vita hivi. Serikali, wananchi, mashirika ya kiserikali na yasiyo ya kiserikali, miungano ya kimaeneo, kibara na kimataifa ikivalia njuga mabadiliko ya tabianchi na madhara yake, tutakuwa na sababu ya kutabasamu.

Maswali

a) Fupisha aya za kwanza kwa maneno 80-90. (Alama 6,1 utiririko)

Matayarisho

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Nakala safi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

visit www.freeksepastpapers.com

MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40)

a) Andika tofauti mojamboja kati ya sauti zifuatazo. (alama 2)

(i) /ny/ na /y/

.....
.....

(ii) /g/ na /gh/

.....
.....

b) Kwa kupigia mstari, onyesha panapotokea **shadda** katika maneno haya. (alama 1)

(i) majaka

.....

(ii) paramamba

.....

c) Onyesha mofimu katika neno lifuatalo. (alama 2)
awaye

.....
.....
.....
.....

d) Tenganisha silabi katika maneno yafuatayo (alama 2)

(i) kinena

.....

(ii) masizi

.....

e) Tumia neno '**zuri**' katika sentensi kama:

(i) kiwakilishi (alama 1)

.....
.....

(ii) kivumishi (alama 1)

.....
.....

- f) Kutokana na mzizi ‘-baya’ unda: (alama 1)
- (i) nomino
.....
- (ii) kivumishi
.....
- g) Ainisha **virai** katika sentensi ifuatayo. (alama 2)
- Wale wengine wataenda Moyale kwa ndege.
.....
.....
.....
- h) Andika kinyume cha sentensi hii kwa kuzingatia maneno yaliyopigiwa mstari (alama 1)
- Punde tu alipojibu swali hilo Tunai alitoka darasani.
.....
.....
- i) Andika katika wakati ujao hali ya kuendelea (alama 1)
- Neema alimlipia Asna karo.
.....
.....
- j) Andika miundo yoyote miwili ya nomino katika ngeli ya U-I (alama 2)
-
.....
.....
- k) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya udogo wingi (alama 2)
- Debe hilo litasafirishwa pamoja na nyundo hiyo.
.....
.....
- l) Ainisha **vitenzi** katika sentensi hizi:
- (i) Paka alikuwa anamla panya. (alama 1)
-
.....

(ii) Simba alikuwa mtini. (alama 1)

.....
.....

m) Andika katika usemi halisi. (alama 2)

Mwenyekiti alisema kuwa wangetoa nyongeza ya mshahara mwaka ambao ungefuata.

.....
.....
.....

n) Tumia nomino ya jamii badala ya maneno yaliyopigiwa mstari. (alama 1)

Omanyala aliwaona waimbaji wengi sana.

.....
.....

o) Jibu kulingana na maagizo:

(i) Mwalimu aliwashauri watahiniwa wajibidiishe masomoni.

(Geuza maneno yaliyopigiwa mstari kuwa nomino) (alama 2)

.....
.....

(ii) Naam, amepigwa sana. (Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari) (alama 2)

.....
.....

(ii) Wanafunzi wote walisoma maswali kwa makini. (Bainisha kiima na chagizo)

(alama 2)

.....
.....

(iv) Ingawa hakuanza vizuri, alimaliza vizuri. (Ainisha vishazi) (alama 2)

.....
.....

p) Changanua sentensi ifuatayo kwa kielelezo cha jedwali (alama 4)

Mkutano utakaofanyika wiki ijayo utahudhuriwa na wanajopo wengi sana.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

q) Bainisha shamirisho katika sentensi ifuatayo (alama 3)

Nuru alimnyweshwa babu yake uji mtamu kwa kikombe.

.....

.....

.....

.....

r) Tunga sentensi kubainisha matumizi yafuatayo ya kiambishi 'ki' (alama 2)

(i) Kuonyesha namna tendo lilivyofanyika

.....

.....

(ii) Kama kitenzi kishirikishi kipungufu

.....

.....

s) Alama ya kitone hutumiwa mwishoni mwa sentensi. Tunga sentensi moja kuonyesha matumizi mengine ya alama ya kitone (alama 1)

.....

.....

.....

.....

ISIMUJAMII (alama 10)

a) Eleza **kaida** zozote tatu za lugha

(alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) “Hapana ni kifaduro!” Alibisha mwingine...Maana ninasikia kupumua kunamtatiza...anapumua kama mgonjwa wa kifua.

(i) Tambua sajili ya makala haya na uthibitisha

(alama 1)

.....

.....

(ii) Tambua mbinu tatu za kimtindo kifunguni

(alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(iii) Tambua sifa ambazo zingetumika kwenye sajili hii.

(alama 3)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....